

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ФОРМУВАННЯ
БІОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКІВ
КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**ФОРМУВАННЯ БІОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
В УМОВАХ РИЗИКІВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН**

За редакцією А.Д. Діброви

Київ – 2017

УДК 338.27/432:551.583.2
ББК 65(4 Укр)
Ф79

Автори:

д-р екон. наук: Діброва А.Д. (передмова, пп.1.2, 1.3, висновки); Потапенко В.М. (пп.1.1);
канд.екон. наук: Рябченко О.О. (пп.1.3, 1.4, 2.1, 2.2, розділ 4); Діброва Л.В. (пп.1.2, 1.3);
Кірейцева О.В. (п. 1.2); Кирилюк Д.О. (п. 1.2); Макарчук О.Г. (розділ 3); Лабенко О.М.
(п. 1.2); Передерій Н.О. (п. 1.2); Янчевський Р.В. (п. 1.2);
аспіранти: Козирська Т.О., (п. 1.2); Колісник В.П. (п. 1.2); Крилов Я.О. (п. 1.2);
Кухар О.Г. (п. 1.2); Ільчук О.М. (п. 1.2); Рахметов С.Д. (п.1.3); Чебан І.В. (п.1.2);
студенти: Діброва М.А. (п.1.2); Кутуков Г.Є. (п.4.4.).

Рекомендовано Вченою радою

Національного університету біоресурсів і природокористування України
(протокол №6 від 28 грудня 2016 р.)

Рецензенти:

Пугачов М.І.

д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України,
(ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України)

Ільчук М.М.

д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України,
(Національний університет біоресурсів і
природокористування України)

Ф79 Формування біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін/ за ред. Діброви А.Д.; Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. - 256 с.

ISBN 978-617-640-321-0

У монографії обґрунтовано теоретичні засади формування біоекономічного потенціалу та методологічні підходи до його моделювання та прогнозування в умовах кліматичних змін. Запропоновано критерії оцінки біоекономічного потенціалу.

Визначено забезпеченість сільського господарства України природними, екологічними, технологічними (в тому числі біотехнологічними), енергетичними, фінансовими та людськими ресурсами для стійкого розвитку в умовах інтенсивних кліматичних змін. Оцінено сучасний стан використання та перспективи формування біоенергетичного потенціалу сільськогосподарських підприємств України.

Розроблено середньостроковий прогноз розвитку біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін. Обґрунтовано заходи з адаптації вітчизняного сільськогосподарського виробництва (в частині продуктивності основних сільськогосподарських культур) до ймовірної зміни клімату. Сформовано індикативні показники оцінки впливу кліматичних змін на виробничі ланцюги в сільському господарстві.

Монографія може бути корисною для науковців, працівників органів державного управління і місцевого самоврядування, викладачів, аспірантів, студентів.

УДК 338.27/432:551.583.2
ББК 65(4 Укр)

ISBN 978-617-640-321-0

© Національний університет біоресурсів і
природокористування України
© Видавець ПП Лисенко М.М.

ВСТУП

Виробництво сільськогосподарської продукції надзвичайно залежить від природньо-кліматичних умов, що впливають на ріст та розвиток культур. Як наслідок, сільське господарство швидко реагує на зміни кліматичних умов. Ряд провідних вчених світу відзначають збільшення погодної та кліматичної складової урожаю майже усіх культур, в окремі роки втрати урожаю можуть досягати 50-70%. Збиток для економіки в цілому становлять не лише втрати від зниження врожаю, але і різкі стрибки цін на агропродукцію. Втрати несуть не тільки виробники, а й кінцеві споживачі продукції разом з тим негативно змінюючи соціально-економічний ландшафт сільської місцевості України. У зв'язку з цим необхідна реалізація комплексних програм, в тому числі регіональних, щодо зниження ризиків і збитків від кліматичних змін, адаптації сільського господарства до мінливих кліматичних умов. Так, Україна є вагомим гравцем на міжнародному зерновому ринку, а під час посухи у 2010 році постраждали практично всі провідні регіони-виробники зерна. Це призвело до зростання цін на світовому ринку.

Зростаюча стурбованість з приводу змін клімату, забруднення навколишнього середовища, вичерпності викопних ресурсів, зростання чисельності населення у світі зумовили все більшу увагу вчених до технологій, що базуються на засадах поновлюваності ресурсів та нівелювання небажаних екстерналій типу шкідливого впливу на довкілля. Відкриття ХХ сторіччя, значний розвиток наук про життя (дослідження геному, ДНК, молекулярна та клітинна біологія, вірусологія тощо) призвели до виникнення підвищеного інтересу до розширення використання сучасних, заснованих на біології, технологій, котрі використовують органічну речовину для виробництва продукції, що призначена як для споживання людиною, так і для використання в подальших виробничих процесах.

З іншого боку, стрімкі економічні, соціальні, кліматичні, демографічні та ресурсні виклики, що відбуваються пришвидшеними темпами останні два десятиріччя, стимулюють вчених усього світу

досліджувати відповідні адаптаційні та стабілізуючі підходи. Одним з яких є застосування біотехнологій у відповідності до принципів концепції сталого розвитку.

Відтак, з'явилося поняття, певною мірою інтердисциплінарне, що охоплює нові явища та процеси, пов'язані з використанням біобазованих технологій в ході виробництва, обміну, розподілу та споживання необхідних людині благ, - біоекономіка. Разом із тим виникнення та розвиток біоекономіки призвело до розширення традиційного уявлення про економічні можливості народного господарства в цілому та сільського господарства зокрема.

Таким чином, формування біоенергетичного потенціалу та обґрунтування методології щодо його прогнозування в умовах кліматичних змін України потребує глибокого теоретичного обґрунтування природи та суті його виникнення, встановлення залежності економічної ефективності ведення сільськогосподарського виробництва за видами, в розрізі районів та областей від зміни температурних режимів, опадів, інтенсивності сонячної радіації та інших кліматичних параметрів, а також негативних кліматичних явищ, таких як, грози та посухи.

Такі дослідження потребують значного аналізу робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, формування належних довгострокових спостережень різних типів, включаючи супутникові дані, ре-аналіз і використання результатів чисельного моделювання за ансамблем обраних глобальних кліматичних моделей з всесвітнього сучасного проекту СМІР5 з метою розробки економіко-математичної моделі прогнозування біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

За редакцією А.Д. Діброви

**ФОРМУВАННЯ БІОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
В УМОВАХ РИЗИКІВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН**

Монографія

Комп'ютерна верстка Новак Р.С.

**Підписано до друку р.
Формат 60x84/16. Друк цифровий. Папір офсетний.
Гарнітура Times. Обл.-вид. арк.14,9. Ум. друк. арк. 11,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 1412**

Видавець ІПІ Лисенко М.М.

**16600, м. Ніжин Чернігівської області, вул. Шевченка, 20
Тел.: (04631) 9-09-95; (067) 4412124
E-mail: vidavec.lisenko@gmail.com**

**Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 2776 від 26.02.2007 р.**